

1. Кубилюс В. Формирование национальной литературы – подражательность или художественная трансформация (Три шага литературы в фольклор) / В. Кубилюс // Вопросы литературы. – 1976. – № 8. – С. 48–50.
2. Матусяк А. Сецесійний дискурс письменників «Молодої Музи» / А. Матусяк // Слово і час. – 2008. – № 6. – С. 35–50.
3. Поліщук Я. Сецесія в поезії «Молодої музи» // Поліщук Я. Література як геокультурний проект : монографія / Ярослав Поліщук. – К. : Академвидав, 2008. – С. 189–204.
4. Шегеда О. Символіка образу розсипаних перел у поезії «Молодої Музи» / О. Шегеда // Вісн. Житомир. держ. ун-ту. – 2008. – N 42. – С. 221–224.

Касян Любов. Поетический сборник «Tempi passati» М. Кичуры: еволюция индивидуального стиля. В статье анализируется второй по времени написания сборник поэзий М. Кичуры как важный документ, удостоверяющий процесс кристаллизации авторского стиля. На основе рассмотрения образно-мотивных особенностей поэзии установлена роль фольклорных источников в формировании авторского почерка: первичная стилизация фольклора изменилась его переработкой в психологическом ракурсе, а затем – в модернистско-экспериментаторском, в результате чего стиль поэта приобрёл отчётливые признаки сецессии.

Ключевые слова: индивидуальный стиль, стилизация и обработка фольклорных первоисточников, сецессия.

Kasian Lybov. Poetical Collection «Tempi Passati» of M. Kichuru's. The Evolution of the Individual Style. The second collection of M. Kichuru's writing as an important document testifies the process of crystallization of the author's style. Based on the analysis of the figurative-motive features of the poetry, the role of folklore sources in formation of the author's handwriting was set. The primary processing of folklore styling has changed into the remaking of the psychological style and later into the modernistic-experimental. As a result the style of the author's handwriting got the expressive features of the secession.

Key words: individual style, styling and handling of folk sources, secession.

Стаття наліїшла до редколегії
12.02.2013 р.

УДК 82.0

Ілля Комінярський

Автобіографічний модус самовираження автора в драматургії Джорджа Риги (на матеріалі п'єси «Лист до мого сина»)

У статті проаналізовано автобіографічний модус самовираження автора в драматургії канадського письменника українського походження Джорджа Риги. Увагу акцентовано на інтровертивному автобіографічному характері героя.

Ключові слова: автобіографічний модус, інтровертивний характер героя, драматургія, Джордж Рига.

Постановка наукової проблеми та її значення. Творчість Джорджа Риги (1932–1987) помітна в контексті історико-літературного розвитку канадської драматургії та літератури в цілому. Письменник творив у другій половині ХХ ст., у час поєднання та переплетіння різних літературних напрямів і течій. Оригінальність тематики Джорджа Риги визначається тим, що на перший план поставлено сучасні суспільні проблеми канадського життя, а на другий – філософські пошуки свого «Я», національну ідентифікацію героїв його п'єс.

Постановка п'єси Джорджа Риги «Лист до мого сина» – сміливий новаторський крок у постмодерній літературі, де драматично репрезентовано актуальні питання про самоідентифікацію та самовираження письменника.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Автобіографія (грец. *autos*: сам, *bios*: життя, *grapho*: пишу, креслю) – літературно-документальний жанр, головним героєм якого вважається сам автор. Термін увів Р. Сауті в 1809 р. Близькими жанрами називаються мемуари, спогади, щоденники, епістолярну

спадщину тощо. Естетична цінність автобіографії зумовлюється пропорційним співвідношенням у ній художнього й документального елементів. Важливі точність фактичного матеріалу, достовірність зображувальних подій, які часто поєднуються з домислами, накладанням на факти авторських симпатій чи антипатій, ідейних топосів тощо. Автобіографія, на відміну від біографії, охоплює певний період людського життя, що становить протосюжет. Кожен автор, який обирає себе за прототип, надає твору своєрідного стилістичного забарвлення, долучає своє бачення власної долі й відображення довкілля, до літературного, культурного та соціального контексту. Автобіографія може бути як інтровертивна, так і екстравертивна, акцентуючись на постаті або оточенні, у якому вона реалізується. Розповідь про себе зосереджується на ігноруванні, протиставленні чи зіставленні цих двох внутрішніх та зовнішніх чинників. Теоретичні проблеми автобіографії порушувались у працях німецького вченого Г. Пфотенгауера («Літературна біографія: особиста біографія та її історія», 1985), польської дослідниці Р. Любас-Бартошинської («Між автобіографією та літературою», 1994) й ін. Автобіографія була відома ще за античної доби, ніколи не втрачала своїх нарративних можливостей, виконувала важливу роль збереження історичної та культурологічної пам'яті, самопізнання людини й народів. До автобіографії вдавалися Гай Юлій Цезар («Записки про галльську війну»), Марк Аврелій («До самого себе»), Августин Блаженний («Сповідь»), Ф. Петрарка, Ф. де Ларошфуко, Вольтер, Ж.-Ж. Руссо, Стендаль, Ф. Ніцше, Марк Твен, І. Тургенєв, О. Герцен, Л. Толстой та ін. Особливо відчутні ознаки автобіографізму в ліриці, де окреслено модель персонального світу конкретного поета, схильного в її межах творити власний міф. Ознаки автобіографії в «Мандрах В. Григоровича-Барського» дослідив П. Білоус. Проте лише в XIX ст. цей жанр набув популярності: повість «Художник» Т. Шевченка (автобіографічний лист, написаний у 1860 р. на замовлення Ф. Оболонського), «Автобіографія» П. Куліша (1860), а також аналогічні твори М. Костомарова, М. Драгоманова, І. Нечуя-Левицького, І. Франка та ін.

У XX ст. жанр української автобіографії, зважаючи на ідеологічний тиск комуністичного режиму, існував, передусім, у суб'єктивній художній формі («Мандрівка в молодість» М. Рильського, «Зачарована Десна» О. Довженка та ін.). Цей жанр актуальний і нині: «Homo foriens» І. Жиленко, «Польові дослідження з українського сексу» О. Забужко, «Центрально-Східна Ревізія» Ю. Андруховича та ін. Елементи автобіографії наявні в есе, щоденниках, листуваннях письменників [2, с. 19].

Драматургія М. Куліша представлена автобіографічними елементами. Лейтмотив його драматичної спадщини – бездомність. Драматичних фарб додають туга за рідними місцями й розрив із «малою» батьківщиною, тривала побутова невлаштованість і криза в сімейних стосунках [1].

Деякі вчені підкреслюють автобіографічний характер драматичного твору «Мізантроп» як відзеркалення сімейної драми Мольєра. Наявні автобіографічні риси в образі головного героя Альцеста – близькі до автобіографії драматурга.

Аналіз та узагальнення сучасної наукової літератури засвідчують, що в ній обмаль літературознавчих студій щодо проблеми автобіографічного модусу самовираження автора в драматургії. Зауважимо, що імпліцитна автобіографія автора характерна для п'єси «Лист до мого сина» Джорджа Риги.

Формулювання мети та завдань статті. Мета статті – дослідити спосіб самовираження автора за допомогою автобіографії Джорджа Риги.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Джордж Рига – один із найбільших драматургів у канадській англійській літературі XX ст. Він – канадець українського походження. Батьки Риги були українськими емігрантами селянського походження. Вони приїхали до Канади із «середньовічних українських сіл», як писав письменник. За словами Риги, українські переселенці мали відчуття «духовної бездомності», прибувши на свою нову Батьківщину. Він писав, що канадські українці завжди були подумки з тією країною, яку вони втратили назавжди.

Джордж Рига народився в місті Діп Крік в Альберті (Канада) в 1932 р. Він провів дитинство серед українських емігрантів і до шести років не чув та не знав ніякої іншої мови, окрім української. Рига згадував: «мені було шість років, коли я пішов у публічну школу і я пам'ятаю, що першими словами, які я там почув були “Good morning...”, а до цього моменту я і слова англійського не чув». Він належав до другого покоління українських емігрантів і виріс у місцевому українському товаристві, де одержати вищу освіту було складно. Його освіта обмежилася шістьма класами школи. Він був вимушений часто шукати й змінювати роботу. Паралельно вивчав англійську мову. Один із його

вчителів порадив йому взяти участь у літературному конкурсі в Центрі мистецтв у Банффі. Твір, написаний ним спеціально для цього конкурсу, виявився найкращим – і Джордж Рига виграв стипендію, завдяки чому продовжив освіту.

Наступного року Джордж написав антивійськову поему, через що його позбавили стипендії й можливості продовжувати навчатися. Рига знаходить роботу на місцевому радіо. У 1955 р. він подорожує Європою та в 1956 р. повертається в Едмонтон. Із середини 1950-х рр. Рига одночасно працює на декількох роботах, у тому числі й на радіо. Він багато читає (письменник був одним із тих канадських українців, які ще знали мову), проте серед письменників, які привертали його увагу, немає жодного українського автора. За його словами, як письменник, він сформувався під впливом Байрона, Кітса, Шеллі, Діккенса, Моріса, Вітмена, Шекспіра, Казантзакіса та ін. Рига активно пише прозаїчні й драматичні твори. У 1962 р. нарешті приходить його перший великий письменницький успіх: п'єса «Indian» була куплена та поставлена на телебаченні. Відомим у межах усієї Канади він став у 1967 р. після написання п'єси «Екстаз Ріти Джо» («The Ecstasy of Rita Joe»). Вона була поставлена не тільки декількома канадськими театрами – пізніше за її сюжетом поставлено й балет.

П'єса «Лист до мого сина» означала інший, більш персональний підхід Джорджа Риги до драматургії. У творі представлено автобіографічний портрет землевласника-іммігранта похилого віку. Сюжет твору драматург формує в автобіографічному модусі. Довго працюючи на фермі, Старий Лепа не втратив своєї пристрасті до землі, незважаючи на пошуки заробітків та тривожну ситуацію в сім'ї. Це було його особливе джерело ідентичності й гордості. Головного героя після вибуху в шахті вважали померлим, але він вижив. Старий Лепа покинув шахтарське містечко, оселився в сільській місцевості та заснував фермерську садибу. Державна служба перевіряла всі звернення стосовно пенсії й з'ясувала, що Іван Лепа – живий. Після довгих перевірок йому нараховують пенсію. У підсумковій промові Лепа знаходить правильні слова для листа синові: «...a man wants to be remembered for the good things he made possible... not the stupid things...» (Людина хоче, щоб її пам'ятали за хороші справи, які вона зробила... не за дурні, а саме за хороші) [5, с. 348].

П'єса цілком сфокусована на образі Івана Лепи. Він повністю репрезентує його погляди, спогади про людей, які впливають із пам'яті, почуття, тривогу та занепокоєння під час згадування.

Мета написання п'єси – показати життя простих людей, які пережили міграцію. Основним матеріалом для написання твору «Лист до мого сина» для Джорджа Риги була власна сім'я. Прототип образу Старого Лепи – його батько, який жив поблизу Саммерленду. Стосунки головного героя й сина Стефана нагадують власні відносини драматурга з батьком, хоча п'єса має більш загальний характер, ніж автобіографічні деталі. Незважаючи на очевидний автобіографічний характер, Джордж Рига писав п'єсу «Лист до мого сина» дуже довго. В інтерв'ю він казав, що «вам має бути більше ніж сорок років, щоб писати персональні речі». Можливо, найбільш зворушливий момент стосовно цієї роботи був тоді, коли Джордж Рига та його батько сіли разом дивитися постановку: «My father wept through the whole evening. He recognized himself – I hadn't disguised it that well» (Мій батько плакав увесь вечір. Він упізнав себе – я цього добре не приховав) [5, с. 323].

Джордж Рига створює конкретного персонажа драматичного твору, близького до себе. Літературна творчість драматурга має інтровертивний автобіографічний характер: герої драми наділені життєвими обставинами та внутрішніми ознаками його біографії. Драматичний твір зберігає відомі факти й події «джорджівської» долі. У п'єсі «Лист до мого сина» розгортаються конфлікти, які були в сім'ї Джорджа Риги. Драматургія письменника має спогади дитинства, відгуки перших хвилювань серця, дружніх симпатій та любовних утіх. Автор намагається переконати глядача в правдивості подій і фактів. Джордж Рига разом із життєвою достовірністю веде читача до моральної справедливості власних переживань, показує та підкреслює власний характер філософських роздумів драматичного героя.

У п'єсі «Лист до мого сина» батько драматурга – прототип Старого Лепи, а його син Стефан – Джорджа Риги. Це можна підтвердити тим, що деякі факти біографії дитинства та юності письменника збігаються із життям сина Старого Лепи. Обидва виховувалися в україномовних сім'ях емігрантів з України. Старий Лепа, головний герой п'єси «Лист до мого сина», був вихідцем із Галичини, так само, як і батько Риги. Стефана виховували дядько й тітка, які віддали його до парафіяльної школи. Він також належав до товариства українців тієї місцевості, яке канадці називали «good Ukrainians» (добрі українці). Джордж Рига виріс у місцевому українському товаристві. Його освіта обмежилася шістьма класами школи. Він був вимушений часто шукати й змінювати роботу. Дра-

матург прагнув отримати вищу освіту. У цьому факті можна побачити приховане бажання Джорджа Риги вчитися. Не отримавши вищої освіти, він підсвідомо дає можливість своєму прототипові вчитися, хоча його батько, Старий Лепа, не хоче цього. Він мріє про те, щоб син став фермером, як він, господарював на землі та став втіхою для батька, продовжуючи його справу. Стефан не бажає цього: «I don't want to farm. I'll help you, but I can't come here to live. I want to finish school and go to university. I want to become a school teacher» (Стефан: Я не хочу бути фермером. Я буду допомагати тобі, але не зможу прийти сюди для життя. Я хочу закінчити школу й поступити до університету. Я хочу стати вчителем) [5, с. 343].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, у п'єсі «Лист до мого сина» Джорджа Риги досліджено спосіб самовираження автора за допомогою автобіографії. Письменник, удаючись певний період власної біографії, створює драматичний твір, який, на нашу думку, можна назвати автобіографічним. Джордж Рига разом із життєвою достовірністю веде читача до моральної справедливості власних переживань, показує й підкреслює автобіографічний характер філософських роздумів драматичного героя.

Оскільки будь-який етап історико-літературного процесу може бути актуалізованим як база подальших філософсько-естетичних пошуків, то цілком закономірно, що й літературна спадщина Джорджа Риги потребує більшої уваги. Це, зокрема, стосується літературознавчих студій, що вимагають більш ґрунтовного вивчення художнього слова представників канадської літератури українського походження.

Джерела та література

1. Кременська І. Куліш і Курбас: спільна творчість і смерть / І. Кременська // Радіосвобода / 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.radiosvoboda.org
2. Літературознавча енциклопедія : у двох томах. Т.1 / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ Академія, 2007. – С. 19.
3. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. Т.2 / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ Академія, 2007. – 624 с.
4. George Ryga. The Ecstasy of Rita Joe / George Ryga. – Vancouver : Talonbooks, – 1970. – 127 p. (Цитати подано в перекладі автора статті).
5. George Ryga. The Other Plays / George Ryga // Edited by James Hoffman. – Vancouver : Talonbooks, 2004. – P. 323–348. (Цитати подано в перекладі автора статті).

Коминьярский Илья. Автобиографический модус самовыражения автора в драматургии Джорджа Риги (на материалах пьесы «Письмо к моему сыну»). В статье рассматривается автобиографический модус самовыражения автора в драматургии канадского писателя украинского происхождения Джорджа Риги. Внимание акцентировано на интровертивном автобиографическом характере героя.

Ключевые слова: автобиографический модус, интровертивный характер героя, драматургия, Джордж Рига.

Kominyaskiy Ilya. The Autobiographical Modus of Author's Self-Expression in Dramatic Works of George Ryga. The article analyses the autobiographical modus of author's self-expression in dramatic works of George Ryga – a Canadian playwright of Ukrainian origin. The attention is paid to the introvertical autobiographical character of the hero.

Key words: autobiographical modus, introvertical character of the hero, dramatic works, George Ryga.

УДК 883.3 (09)

Ірина Комінярська

Художня трансформація історичної пам'яті – основа національної ідентичності героя в прозі Уласа Самчука

У статті досліджено історичну пам'ять як основу національної ідентичності героя в прозі Уласа Самчука. Її розглянуто за допомогою історичних фактів, які художньо реалізовані прозаїком у творах «OST», «Волинь», «Юність Василя Шеремети».

Ключові слова: історична пам'ять, національна ідентичність, герой-українець, Улас Самчук.